

خروج آمریکا از عراق و نگرانی از آینده امنیتی اقلیم کردستان!

بهرام رحمانی

bahram.rehmani@gmail.com

مقدمه

با خروج نیروهای آمریکایی از عراق، این کشور در آستانه مقطعی تعیین کننده قرار دارد. این اقدام به بیش از دو دهه حضور نظامی آمریکا، از زمان تهاجم سال ۲۰۰۳ و سرنگونی صدام حسین تا مبارزه با داعش، پایان می دهد. با این حال، پرسش ها درباره آینده نقش نظامی و امنیتی آمریکا در عراق و اقلیم کردستان، همچنان باقی است. بر اساس گزارش رویترز، آمریکا، روز چهارشنبه ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۶، درحالی آخرین پایگاه خود در عراق را ترک می کند که در بیش از دو دهه حضور در این کشور، بیش از ۴۵۰۰ سربازش کشته شدند.

توافق این خروج در زمان ریاست جمهوری جوبایدن حاصل شد و حالا توسط دولت دونالد ترامپ، اجرا می شود. سعد معن، سخنگوی رسمی و رییس هسته رسانه امنیتی عراق، اعلام کرد که تحویل مقر اصلی نیروهای آمریکایی در فرودگاه بین المللی بغداد به عراق و توافق با ترکیه برای خروج نیروهای نظامی ترکیه از پایگاه بعشیکه در استان نینوا، بر امکان ادامه همکاری امنیتی با شرکای بین المللی بر پایه احترام متقابل و به گونه ای که استقلال تصمیم گیری عراق را حفظ کند، تاکید دارد. معن در گفت و گو با روزنامه دولتی «الصباح» که دوشنبه ۶ مهر منتشر شد، گفت: «دولت اکنون تصمیم گیر نهایی و مستقل درباره تعیین ماهیت حضور نظامی و امنیتی در خاک کشور است.»

او افزود: «تقویت حاکمیت عراق و تمامیت ارضی آن، در کنار مدیریت مستقل پرونده امنیتی، پایه اساسی ثبات کشور و پیش برد روابط منطقه ای و بین المللی آن به سوی چشم اندازهای گسترده تر همکاری ثمربخش است.» از سوی دیگر، خالد التیمی، فرمانده نیروی هوایی عراق، دوشنبه اعلام کرد که از آغاز سال ۲۰۲۶ هیچ نیرویی از ائتلاف بین المللی در داخل خاک عراق مأموریتی انجام نداده است.

التیمی به خبرگزاری عراق (واع) گفت: «تمام مأموریت های هوایی داخل عراق کاملاً مستقل از ائتلاف بین المللی انجام می شوند و هواپیماهای «اف-۱۶» عراقی بیش از ۱۰ روز بدون دخالت خارجی مأموریت انجام دادند و تعمیر و نگهداری هواپیماهای «اف-۱۶» نیز ۱۰۰ درصد به وسیله کادر عراقی انجام می شود.»

کشمکش آمریکا و جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران، چهارشنبه ۸ مهر ۱۴۰۵-۳۰ سپتامبر ۲۰۲۶، اعلام کرد که پاسخ آمریکا به تازه ترین پیشنهاد تهران برای احیای آتش بس فروپاشیده در خلیج فارس را دریافت کرده است؛ این در حالی است که چند روز پیش دونالد ترامپ، رییس جمهوری آمریکا، گفته بود این پیشنهاد را رد کرده است.

اما به گفته یک مقام آمریکایی و منبعی دیگر که از ماجرا آگاه است، مارکو رویو، وزیر امور خارجه، روز دوشنبه و پس از به بن بست رسیدن مذاکرات، خواستار آن شد که هیئت ایرانی حاضر در مجمع عمومی سازمان ملل متحد فوراً خاک آمریکا را ترک کند. همزمان، متحدان جمهوری اسلامی ایران روز چهارشنبه، خروج آخرین نیروهای آمریکایی از عراق همسایه را جشن گرفتند؛ کشوری که در جریان بزرگترین جنگ آمریکا در قرن بیست و یکم، ۴۵۰۰ نظامی آمریکایی در آن کشته شدند. همچنین بیش از ۲۰۰ هزار غیرنظامی عراقی در آشوب هایی که پس از سرنگونی صدام حسین، رییس جمهور عراق، به دست نیروهای آمریکایی در سال ۲۰۰۳ آغاز شد، جان باختند.

جمهوری اسلامی ایران، این خروج را پیروزی برای «محور مقاومت» متشکل از گروه های مسلح هم پیمان خود و گامی در جهت هدفش برای بیرون راندن نیروهای آمریکایی از منطقه می داند.

در حالی که جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران اکنون وارد هشتمین ماه خود شده است، ایران هفته گذشته پیشنهادی ارائه کرد که بر اساس آن، آمریکا محاصره بنادر ایران را لغو کند و ایران نیز ظرف هفت روز تنگه هرمز را که عبور و مرور در آن مختل شده است، بازگشایی کند.

ترامپ روز یکشنبه گفت این پیشنهاد را رد کرده است، اما عباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران، گفت تهران هیچ رد رسمی‌ای دریافت نکرده است. روز چهارشنبه، سخنگوی دولت جمهوری اسلامی ایران در شبکه اجتماعی ایکس اعلام کرد که عراقچی پاسخ آمریکا را به دولت ایران منتقل کرده است.

جمهوری اسلامی ایران می‌گوید هدف این طرح، احیای تفاهم‌نامه‌ای است که چند هفته پس از امضای آن توسط ترامپ و مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهوری ایران، در ماه ژوئن، فروپاشید.

هفته گذشته، میانجی‌های قطری میان نمایندگان آمریکا و ایران در نیویورک رفت‌وآمد کردند. این دیدارها در حاشیه نشست سازمان ملل متحد انجام شد و نخستین مذاکرات غیرمستقیم میان دو طرف در نزدیکی یکدیگر از زمان فروپاشی آتش‌بس بود. یک مقام آگاه از مذاکرات که ایرانی نیست و به شرط ناشناس ماندن با رویترز گفت‌وگو کرد، اظهار داشت که قطری‌ها روز سه‌شنبه، زمانی که عراقچی در مسیر بازگشت از نیویورک در دوحه توقف کرد، پاسخ آمریکا را به او منتقل کردند. به گفته این مقام، دو طرف درباره گام‌های لازم تا حد زیادی توافق دارند، اما همچنان بر سر ترتیب اجرای این گام‌ها اختلاف دارند.

تقویت موقعیت جمهوری اسلامی در عراق

برخی کارشناسان بر این عقیده‌اند که این اقدام می‌تواند از یک‌سو، به قدرت‌گیری جمهوری اسلامی ایران و متحدانش در عراق منجر شود و از سوی دیگر، به گروه داعش، فرصت بازگشت دهد.

جاسم البهادلی، تحلیل‌گر امنیتی عراق و متخصص در حوزه گروه‌های مسلح شیعه همسو با ایران، می‌گوید که «ایران از خروج ائتلاف نفی راهبردی می‌برد، زیرا این اقدام، حضور نظامی‌ای را حذف می‌کند که سال‌ها به‌عنوان وزنه‌ای در برابر نفوذ تهران در عراق عمل می‌کرد.»

البهادلی، پیش‌بینی می‌کند که گروه‌های شبه‌نظامی طرفدار ایران، نه تنها این خروج را پیروزی برای جنبش خود جلوه خواهند داد، بلکه «تلاش خواهند کرد از این فرصت برای کسب نفوذ بیشتر بر تصمیم‌گیری‌های امنیتی و سیاسی بهره‌برداری کنند.»

ابو مجتبی الیاسری، از فرماندهان «مقاومت اسلامی در عراق»، که ائتلافی از گروه‌های مسلح تحت حمایت ایران است، خروج نیروهای آمریکایی را «پیروزی تاریخی برای گروه‌های مقاومت اسلامی عراق و عراقی‌های شرافتمند، و شکستی کوبنده برای پروژه آمریکا» می‌داند.

او به خبرگزاری رویترز، گفته که «ما در ۳۰ سپتامبر، ورق خوردن آن صفحه سیاه از تاریخ عراق و ناکامی اشغالگران در تحمیل اراده خود بر کشورمان را جشن خواهیم گرفت.»

جمهوری اسلامی ایران، که خروج نیروهای آمریکایی از سراسر خاورمیانه را هدف نهایی خود می‌گوید، ترک آمریکا از عراق را پیروزی برای «محور مقاومت» می‌داند.

امیر حیات‌مقدم، نایب‌رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس شورای اسلامی ایران، گفت که با خروج آمریکایی‌ها از عراق و منطقه، «امنیت پایدار در عراق برقرار خواهد شد.» او با استقبال از این خروج، به خبرگزاری مجلس گفت که «گروه‌های مقاومت هم‌اکنون در حال اقدام هستند و گاهی نیروهای آمریکایی را هدف قرار داده و با آن‌ها مقابله می‌کنند.»

هرچند خروج نهایی نیروهای آمریکایی از عراق، با استقبال گسترده عراقی‌ها روبه‌رو شده، اما خیلی‌ها نیز چنین خروجی را زود هنگام می‌دانند و نگران قدرت‌گیری گروه‌های شبه‌نظامی هستند.

عبدالرحمن الزوبیعی، از رهبران قبایل سنی در فلوجه، که زمانی کانون مقاومت ضد آمریکایی بود، به خبرگزاری رویترز، گفته که عراقی‌ها هنوز آماده گرفتن مسئولیت امنیتی نیستند.

او در این مورد، گفته است که «همه عراقی‌ها خواهان حاکمیت کامل هستند و هیچ عراقی‌ای در این مورد تردیدی ندارد، اما به باور من، خروج (ائتلاف به رهبری آمریکا) به این شیوه و ایجاد خلاء امنیتی، چیزی است که همه عراقی‌ها از آن هراس دارند.»

این نگرانی در اقلیم کردستان شدیدتر است. مقام‌های کرد می‌گویند مسئله فقط داعش نیست؛ خروج سامانه‌ها و حمایت نظامی آمریکا می‌تواند اقلیم را در برابر حملات موشکی و پهپادی ایران و شبه‌نظامیان مورد حمایت این کشور آسیب‌پذیرتر کند.

سپروان بارزانی، از فرماندهان پیشمرگ کردستان عراق، می‌گوید فناوری، اطلاعات، پهپادها و توان جمع‌آوری اطلاعات ائتلاف هنوز جایگزین کاملی در عراق ندارد. او «کمبود» سامانه‌های پیشرفته دفاع هوایی نیز یکی از «نگرانی‌های اصلی اقلیم» خواند.

از آغاز جنگ آمریکا و اسرائیل با ایران در اواخر ماه فوریه، کردستان عراق، پایگاه‌های آمریکا و احزاب کرد مخالف حکومت ایران هدف حملات پهپادها و موشکی ایران و گروه‌های نیابتی بوده است. کردها خواهان خلع سلاح شبهه‌نظامیان هستند.

اما شاید دشوارترین مسئله پیش روی دولت جدید عراق نه داعش، بلکه گروه‌های مسلح شیعه باشد. قرار بود خروج نیروهای آمریکایی در مهلت تعیین شده ۳۰ سپتامبر با روند خلع سلاح یا ادغام شبهه‌نظامیان مسلح در ساختار رسمی حکومت همراه شود.

برخی گروه‌ها برای قرار گرفتن سلاح‌هایشان زیر کنترل دولت اعلام آمادگی کرده‌اند، اما گروه‌های قدرتمندی از جمله کتائب حزب‌الله و حرکت النجباء همچنان در برابر خلع سلاح مقاومت می‌کنند. دولت اکنون مهلت تکمیل این روند را تا ژوئن ۲۰۲۷ عقب انداخته است.

برخی از قدرتمندترین گروه‌های مسلح شیعه نزدیک به ایران از جمله کتائب حزب‌الله، کتائب سیدالشهدا، حرکت النجباء و انصارالله الاوفیاء، خلع سلاح یا قرار دادن سلاح‌های خود زیر کنترل دولت را مشروط به شروطی کرده‌اند که یکی از آن‌ها انحلال نیروهای پیشمرگه کردستان است. مقام‌های کرد این مقایسه را رد می‌کنند و می‌گویند پیشمرگه برخلاف این گروه‌های مسلح، یک نیروی رسمی و قانونی در ساختار قانون اساسی عراق فدرال است.

برخی از قدرتمندترین گروه‌های مسلح شیعه نزدیک به ایران از جمله کتائب حزب‌الله، کتائب سیدالشهدا، حرکت النجباء و انصارالله الاوفیاء، خلع سلاح یا قرار دادن سلاح‌های خود زیر کنترل دولت را مشروط به شروطی کرده‌اند که یکی از آن‌ها انحلال نیروهای پیشمرگه کردستان است. مقام‌های کرد این مقایسه را رد می‌کنند و می‌گویند پیشمرگه برخلاف این گروه‌های مسلح، یک نیروی رسمی و قانونی در ساختار قانون اساسی عراق فدرال است.

شروط دیگر برخی از شبه‌نظامیان شیعه شامل خروج نیروهای ارتش ترکیه، خروج گروه‌های کرد مخالف حکومت ایران و حزب کارگران کردستان «پ‌ک‌ک» از عراق هستند.

برخی منابع در کردستان عراق نگران طرح تام باراک، فرستاده ویژه آمریکا برای عراق و سوریه، هستند. او از طرحی مشابه سوریه که نیروهای کرد در نیروهای امنیتی سوریه ادغام شدند، برای عراق هم حمایت می‌کند، که نیروهای پیشمرگ هم در ارتش عراق ادغام شوند. اما این پیشنهاد درباره پیشمرگ‌ها هنوز به‌عنوان موضع رسمی و علنی دولت آمریکا اعلام نشده است و برای کردها «خط قرمز» است.

آیا داعش برمی‌گردد؟

رویتز به نقل از مقام‌های امنیتی عراق در دولت مرکزی و نیز مقام‌های منطقه نیمه خودمختار کردستان در شمال، گزارش داده که آنان، خروج نیروهای آمریکایی را به‌معنی خطر جان گرفتن دوباره گروه «دولت اسلامی» یا داعش می‌دانند. هرچند خلافت‌خودخوانده داعش، یک دهه پیش شکست خورد، اما گفته شده که شبکه هسته‌ای این گروه در عراق هنوز حفظ است.

حالا سیروان بارزانی، فرمانده کرد به رویتز گفته که به خروج آمریکا و فقدان اطلاعات، پشتیبانی لجستیکی و پهپادهای آمریکایی، به داعش، فرصت تجدید قوا می‌دهد.

او در این مورد، گفته که «بیش از دو هفته است که ما شاهد تحرکات هسته‌های خفته (دولت اسلامی) هستیم؛ تحرکاتی که پس از اعلام خبر خروج رسمی ائتلاف بین‌المللی از عراق تا پایان ماه سپتامبر در رسانه‌های عمومی، آغاز شده است. به عقیده من، این موضوع باعث تقویت روحیه جنگجویان (این گروه) شده است.»

در سوی دیگر، نیروهای امنیتی عراق نیز اعلام کرده که یک هسته مشکوک وابسته به «دولت اسلامی» در حال تدارک حملات انتحاری هم‌زمان با خروج نیروها بوده است.

به گفته چهار مقام امنیتی و نظامی عراقی، داعش باوجود شکست نظامی، همچنان قادر به بهره‌برداری از خلاءهای امنیتی است.

پایان ماموریت ائتلاف، اما نه خروج کامل

در سال ۲۰۲۴، واشنگتن و بغداد توافق کردند که به ماموریت ائتلاف تحت رهبری آمریکا علیه داعش پایان دهند. با وجود این، گزارش‌ها حاکی از آن است که شمار محدودی از نظامیان آمریکایی ممکن است در قالب ترتیباتی برای حفاظت از سفارت آمریکا و دیگر اماکن دیپلماتیک این کشور در بغداد، در عراق باقی بمانند.

گزارش‌های نهادهای نظارتی آمریکا و گزارش‌های رسانه‌ای نشان داده‌اند که مجموعه گسترده سفارت آمریکا همچنان به پشتیبانی امنیتی و نظامی متکی است. همچنین دست‌کم یک سامانه پدافند هوایی برای حفاظت از کنسولگری آمریکا در اربیل، مرکز اقلیم کردستان، در محل باقی خواهد ماند.

تحلیل‌گران می‌گویند چنین تدابیری لزوماً با توافق پایان ماموریت ائتلاف مغایرت ندارد، چون ترتیبات مشابهی برای نمایندگی‌های دیپلماتیک بزرگ آمریکا در دیگر نقاط جهان نیز وجود دارد. به گفته آن‌ها، با توجه به تهدید گروه‌های مسلح و بی‌ثباتی منطقه، این اقدامات برای واشنگتن اهمیت ویژه‌ای دارد.

با این حال، برخی تحلیل‌گران معتقدند زمان‌بندی خروج نیروها بیش از آن که به پایان رسمی ماموریت مقابله با داعش مربوط باشد، ناشی از ملاحظات امنیتی است.

اچ. ای. هلی‌یر، پژوهش‌گر ارشد وابسته در اندیشکده بریتانیایی «موسسه خدمات سلطنتی متحد»، می‌گوید: «این موضوع به خطرات امنیتی مربوط است، نه داعش. توجیه مبتنی بر مقابله با داعش سال‌ها پیش اعتبار خود را از دست داده بود.»

او به حملات اخیر علیه تأسیسات آمریکایی در شمال عراق در بحبوحه تنش‌های منطقه‌ای مرتبط با ایران اشاره می‌کند و می‌گوید واشنگتن به‌طور فزاینده نیروهای باقی‌مانده خود را اهدافی آسیب‌پذیر می‌داند.

صفوان الامین نیز می‌گوید مقام‌های آمریکایی و عراقی پیش‌تر درباره حفظ یک نیروی محدود آمریکایی حتی پس از پایان ماموریت ائتلاف گفت‌وگو کرده بودند. او می‌افزاید: «با توجه به شمار اندک نیروها و توان محدود آن‌ها برای اعمال قدرت، جنگ با ایران نشان داد حضورشان بیش‌تر یک نقطه ضعف است تا یک دارایی.»

هرچند خروج فعلی به معنای پایان شکل کنونی حضور نظامی آمریکا در عراق است، گزارش‌های رسانه‌ای حاکی از آن است که بسیاری از این نیروها به آمریکا بازخواهند گشت و در عوض به اردن و دیگر نقاط خاورمیانه منتقل خواهند شد.

این گزارش‌ها نشان می‌دهد واشنگتن در پی حفظ توانایی واکنش سریع به تهدیدهای منطقه‌ای، به‌ویژه تهدیدهای داعش و گروه‌های مسلح مورد حمایت ایران، است. به گفته تحلیل‌گران، این اقدام بیش‌تر یک جابه‌جایی راهبردی نیروهاست تا پایان حضور نظامی آمریکا در منطقه.

چالش امنیتی برای اقلیم کردستان عراق

با این حال، پیامدهای این خروج برای همه مناطق عراق یک‌سان نیست و شاید بیش از همه در اقلیم کردستان عراق احساس شود. بر اساس گزارش‌ها، آمریکا قصد دارد نیروهای خود را از پایگاه هوایی حریر در نزدیکی اربیل خارج و بخشی از سامانه‌های پدافند هوایی مستقر در اقلیم کردستان را جمع‌آوری کند.

برای احزاب حاکم در اقلیم کردستان عراق، این اقدام یک چالش امنیتی مهم به شمار می‌رود. نیروها و سامانه‌های دفاعی آمریکا در سال‌های اخیر نقشی کلیدی در حفاظت از اربیل در برابر حملات موشکی و پهپادی گروه‌های مسلح همسو با ایران داشته‌اند. مقام‌ها و تحلیل‌گران هشدار داده‌اند که خروج این امکانات می‌تواند خلا امنیتی ایجاد کند؛ به‌ویژه در شرایطی که تهدیدهای هوایی همچنان ادامه دارد و اقلیم کردستان عراق به پشتیبانی اطلاعاتی، شناسایی و پدافند هوایی آمریکا وابسته است. رهبران کرد عراق نیز حضور آمریکا را در بحبوحه تنش‌های منطقه‌ای و رشته حملات موشکی و پهپادی ماه‌های اخیر، عاملی بازدارنده می‌دانند.

از نگاه آن‌ها، خروج نیروهای آمریکایی اگرچه برای بغداد نشانه‌ای از تثبیت حاکمیت ملی است، اما برای اربیل این پرسش را مطرح می‌کند که اقلیم تا چه اندازه خواهد توانست بدون حمایت مستقیم آمریکا با تهدیدهای امنیتی آینده روبه‌رو شود.

پهپادهای عراقی جایگزین هواپیماهای ائتلاف شدند

او گفت: «پهپادهای عراقی در مأموریت‌های شناسایی، جایگزین هواپیماهای ائتلاف شدند و ما هر روز پوشش کامل هوایی از تمامی خاک عراق داریم و نیروی هوایی در جریان جنگ علیه گروه‌های داعش ۵۸ هزار و ۸۲۲ مأموریت انجام داده است.»
التمیمی تاکید کرد: «خطر تروریسم در حال حاضر به لطف هوشیاری شهروندان و توانمندی‌های امنیتی و هوایی، بسیار محدود است. عراق با کشورهای دیگری برای در اختیار گرفتن هواپیماهای پیشرفته، از جمله «رافال»، مذاکره می‌کند و ما در تلاشیم نیروی هوایی بزرگ‌تری ایجاد کنیم که از جایگاه ممتازی در منطقه برخوردار باشد.»
التمیمی هم‌چنین گفت: «تلاش‌هایی برای تولید داخلی پهپادها و ایجاد فرماندهی ویژه برای این سلاح در جریان است. عراق یک نمایش هوایی پیشرفته با مشارکت فرانسه، ایتالیا، آمریکا و اردن انجام داده و ما یک سامانه یکپارچه برای مقابله با اهداف متخاصم و حفاظت از حریم هوایی عراق داریم.»

بیلبوردی در یکی از خیابان‌های بغداد، هفتم مهر ۱۴۰۵

آمریکا چگونه بر درآمدهای نفتی عراق نفوذ دارد؟

این سازوکار عمدتاً به مدیریت درآمدهای نفتی عراق از طریق بانک فدرال رزرو نیویورک بازمی‌گردد. پس از حمله آمریکا در سال ۲۰۰۳، «اداره موقت ائتلاف» به رهبری آمریکا «صندوق توسعه عراق» را ایجاد کرد. این صندوق در فدرال رزرو نیویورک نگهداری می‌شد و هدف آن جمع‌آوری درآمدهای نفتی عراق برای استفاده در بازسازی و توسعه این کشور بود. این صندوق هم‌چنین با هدف محافظت از درآمدهای نفتی عراق در برابر دعاوی و مطالبات حقوقی مرتبط با دوران حکومت صدام حسین ایجاد شد. جورج دبلیو بوش، رئیس‌جمهور وقت آمریکا، با صدور یک فرمان اجرایی این سازوکار را برقرار کرد و همه روسای جمهور آمریکا پس از او نیز آن را تمدید کرده‌اند.

صندوق توسعه عراق در نهایت جای خود را به حسابی متعلق به بانک مرکزی عراق در فدرال رزرو نیویورک داد؛ حسابی که همچنان در این بانک قرار دارد.

این سازوکار چه اهمیتی در اختیار آمریکا قرار می‌دهد؟

نفت مهم‌ترین منبع درآمد عراق است و حدود ۹۰ درصد بودجه دولت این کشور را تشکیل می‌دهد. همین مسئله به واشینگتن نفوذ قابل‌توجهی بر ثبات اقتصادی و سیاسی عراق می‌دهد. در سال ۲۰۲۰، هنگامی که دولت عراق خواستار خروج نیروهای آمریکایی از این کشور شد، گزارش‌هایی منتشر شد مبنی بر این که واشینگتن تهدید کرده دسترسی بغداد به منابع مالی‌اش در فدرال رزرو نیویورک را قطع خواهد کرد. بغداد در نهایت از پیگیری این خواسته عقب نشست.

اگرچه عراق از سال‌های نخست پس از حمله آمریکا کنترل بیشتری بر امور مالی خود به دست آورده، ادامه این سازوکار نشان‌دهنده نفوذ پایدار آمریکا بر ساختار اقتصادی این کشور است؛ آن هم در شرایطی که بغداد در تلاش برای تقویت استقلال و حاکمیت اقتصادی خود است.

چرا این سازوکار برای مدت طولانی ادامه یافته است؟

مقام‌های عراقی که خواستند نام‌شان فاش نشود، به رویترز گفته‌اند این سیستم به ثبات مالی عراق کمک کرده و از منابع مالی دولت محافظت می‌کند.

به گفته آن‌ها، این سازوکار اعتماد بین‌المللی به نحوه مدیریت درآمدهای نفتی عراق را افزایش می‌دهد، دسترسی به دلار مورد نیاز برای تجارت و واردات را تسهیل می‌کند و از درآمدهای دولت در برابر مطالبات خارجی و شوک‌های مالی، از جمله ادعاهای طلبکاران و دعاوی قضایی، محافظت می‌کند.

این سازوکار همچنین به ثبات نرخ ارز و تقویت اعتماد به اقتصاد عراق کمک می‌کند و در عین حال، بغداد می‌کوشد نهادهای مالی داخلی خود را تقویت کرده و استقلال اقتصادی بیشتری به دست آورد.

از سوی دیگر، این سیستم به دولت عراق امکان می‌دهد در برابر برخی گروه‌ها، از جمله گروه‌های نیابتی جمهوری اسلامی ایران که خواهان محدودیت‌های کمتر در دسترسی به دلار هستند، مقاومت کند.

آمریکا سال گذشته شماری از بانک‌ها و افراد عراقی را به اتهام پول‌شویی برای ایران تحریم کرد.

این سازوکار چه تاثیری بر عراق داشته است؟

محدودیت‌های شدید بر عرضه دلار در عراق به شکل‌گیری بازاری غیررسمی و موازی برای این ارز منجر شده و میان نرخ رسمی تعیین‌شده از سوی بانک مرکزی و نرخ دلار در بازار سیاه فاصله ایجاد کرده است.

این اختلاف قیمت در عمل نوعی «صرف ریسک» برای معاملاتی است که خارج از نظام رسمی انجام می‌شوند.

دونالد ترامپ در دوره دوم ریاست‌جمهوری خود کارزار «فشار حداکثری» علیه ایران را دنبال کرده و عراق نیز بارها در میانه تنش میان واشینگتن و تهران قرار گرفته است.

این مسئله به‌ویژه از آن رو اهمیت دارد که ایران از عراق به‌عنوان یکی از مسیرهای مهم اقتصادی خود استفاده کرده است. هم‌زمان، جنگی که آمریکا و اسرائیل از روز نهم اسفند پارسال علیه جمهوری اسلامی آغاز کردند نیز فشار بیش‌تری بر بغداد وارد کرده است.

وضعیت کنونی مدیریت درآمدهای نفتی عراق چیست؟

درآمدهای نفتی عراق هم‌چنان در فدرال رزرو نیویورک نگهداری می‌شود.

بانک مرکزی عراق در گذشته عمدتاً از طریق حراج دلار، که به‌طور رسمی «پنجره ارز خارجی» نامیده می‌شد، دلار مورد نیاز بازار را تأمین می‌کرد.

در این سازوکار، بانک‌های خصوصی و صرافی‌ها می‌توانستند هر روز با پرداخت دینار عراق برای خرید دلار آمریکا درخواست ارائه کنند.

عراق در آغاز سال ۲۰۲۵، پس از فشار قابل‌توجه آمریکا، رسماً به نظام حراج دلار پایان داد؛ اقدامی که بخشی از تلاش گسترده‌تر برای جلوگیری از انتقال دلار به طرف‌های تحت تحریم، به‌ویژه حکومت ایران، بود.

بریتانیا: ورود به مرحله‌ای جدید

هم‌زمان، وزارت دفاع بریتانیا رسماً پایان مأموریت نظامی ائتلاف بین‌المللی علیه «داعش» در عراق در چارچوب عملیات «عزم راسخ» و خروج نیروهای ائتلاف، از جمله نیروهای بریتانیایی را اعلام کرد.

این وزارتخانه چهارشنبه ۸ مهر در بیانیه‌ای اعلام کرد نیروهای امنیتی عراق و پیشمرگه‌ها پس از بیش از یک دهه عملیات، آموزش و ظرفیت‌سازی، اکنون در موقعیتی قرار دارند که مسئولیت اصلی تأمین امنیت کشور را بر عهده بگیرند.

وزارت دفاع بریتانیا افزود مرحله آینده بر پایه ترتیبات امنیتی تحت رهبری عراق خواهد بود و لندن هم‌چنان از امنیت و ثبات عراق حمایت خواهد کرد و برای ایجاد یک شراکت دفاعی دوجانبه و پایدار با این کشور تلاش می‌کند.

بر اساس این بیانیه، شراکت جدید بر مبارزه با تروریسم، آموزش نظامی، توسعه توانمندی‌ها، همکاری در صنایع دفاعی و تقویت منافع امنیتی مشترک متمرکز خواهد بود.

لندن اعلام کرد که طی سال‌های گذشته بیش از ۱۱۱۰۰۰ نفر از نیروهای امنیتی عراق، از جمله بیش از ۲۱۰۰۰ نیروی پیشمرگه را آموزش داده است. هم‌چنین نیروی هوایی سلطنتی بریتانیا هزاران سورتی پرواز انجام داده که در جریان آن‌ها بیش از ۲۳۰۰ موضع داعش هدف گرفته شده است.

به این ترتیب، عراق پس از پایان مأموریت نظامی ائتلاف بین‌المللی، وارد مرحله جدیدی می‌شود که در آن نیروهای عراقی مسئولیت اصلی امنیت در این کشور را بر عهده می‌گیرند و در کنار آن، همکاری‌های امنیتی و دفاعی دوجانبه با ایالات متحده و بریتانیا ادامه خواهد یافت. در این راستا موضوع انحصار سلاح‌ها تحت کنترل دولت کماکان از اولویت‌های اصلی است.

تمدید مهلت خلع سلاح شبه‌نظامیان

بغداد در ابتدا پایان مأموریت نظامی آمریکا را به خلع سلاح گروه‌های مسلح و شبه‌نظامیان متعدد عراق مشروط کرده بود. این طرح هم‌چنین شامل قرار دادن این گروه‌های شبه‌نظامی تحت کنترل دولت می‌شد.

علی زیدی، نخست‌وزیر عراق، هفته گذشته مهلت جدید خلع سلاح را ۳۰ ژوئن ۲۰۲۷ اعلام کرد. طرح اصلاح‌شده شامل یک دوره ۹۰ روزه است که طی آن گروه‌های مسلح در ازای دریافت این تضمین که نیروهای آمریکایی آنها را هدف قرار ندهند، از انجام فعالیت مسلحانه خودداری خواهند کرد. پس از آن، تحویل تدریجی سلاح‌ها آغاز می‌شود؛ فرآیندی که قرار است تا ۳۰ ژوئن ۲۰۲۷ تکمیل شود.

با این حال، بعید است همه گروه‌های مسلح از این طرح پیروی کنند، زیرا چندین گروه مسلح قدرتمند خلع سلاح را رد کرده یا شروطی مطرح کرده‌اند که می‌تواند این روند را به تاخیر بیندازد.

آلینا ال. رومانوفسکی، پژوهشگر ارشد «ابتکار امنیت خاورمیانه اسکوکرافت» در برنامه خاورمیانه شورای آتلانتیک، گفت: «تندروترین گروه‌های مسلح - شامل کتائب حزب‌الله، جنبش نجباء و کتائب سیدالشهدا - تاکنون هیچ نشانه‌ای از آمادگی برای تحویل سلاح‌هایشان به دولت و ادغام در نیروهای مسلح عراق از خود بروز نداده‌اند.»

حشد شعبی عراق چیست و چگونه شکل گرفت؟

حشد شعبی در عراق در سال ۲۰۱۴ و در بستر فروپاشی امنیتی شکل گرفت که پس از تسلط گروه دولت اسلامی (داعش) بر شهر موصل و مناطق وسیعی از کشور به وجود آمد. این بسیج پس از آن صورت گرفت که آیت‌الله علی سیستانی، مرجع تقلید شیعه، در فتوایی که به «جهاد کفایی» مشهور شد، از مردم عراق خواست تا داوطلب شده و برای مقابله با داعش به نیروهای امنیتی بپیوندند. این بسیج علاوه بر داوطلبان جدید، گروه‌های مسلحی را نیز در بر می‌گرفت که برخی از آن‌ها پیش از سال ۲۰۱۴ وجود داشتند. دولت عراق اقدام به سازماندهی داوطلبان و گروه‌ها در چارچوبی کرد که «حشد شعبی» نام گرفت. تشکیلات حشد نقش اصلی را در کنار نیروهای عراقی در نبردها علیه داعش ایفا کرد و بعدها به یک نهاد نظامی رسمی در درون نیروهای مسلح عراق تبدیل شد.

از بسیج مردمی تا یک نهاد رسمی

توضیح تصویر، در سال‌های اخیر، در عراق درخواست‌هایی برای سازمان‌دهی دوباره این تشکیلات و ادغام بیشتر آن در نهادهای دولتی مطرح شده است. دولت عراق پس از فتوای علی سیستانی، داوطلبان و گروه‌های مسلح را در قالب «حشد شعبی» سازماندهی کرد و این نهاد به تدریج دارای چارچوب سازمانی و قانونی روشن‌تری شد. در ۲۴ فوریه ۲۰۱۶ فرمان اجرایی شماره ۹۱ صادر شد که فعالیت این نهاد را ساماندهی کرد و آن را زیر نظر فرمانده کل نیروهای مسلح قرار داد.

در ۲۶ نوامبر ۲۰۱۶ مجلس عراق قانون شماره ۴۰ سال ۲۰۱۶ درباره حشد شعبی را تصویب کرد که بر اساس آن این نهاد «یک تشکیلات نظامی مستقل و بخشی از نیروهای مسلح عراق» شناخته و به فرمانده کل نیروهای مسلح وابسته شد. در این قانون آمده است که نیروهای حشد شعبی تابع قوانین و مقررات نظامی هستند و باید ارتباط خود را با چارچوب‌های سیاسی و حزبی قطع کنند.

این قانون در شماره ۴۴۲۹ روزنامه رسمی عراق در تاریخ ۵ ژانویه ۲۰۱۷ منتشر شد. اعطای جایگاه رسمی به حشد شعبی بحث‌های گسترده‌ای را درباره جایگاه آن در نیروهای مسلح عراق و میزان توانایی دولت در اعمال کنترل واقعی بر همه گروه‌های وابسته به آن برانگیخت؛ به ویژه این که برخی از این گروه‌ها در موارد مختلف به ارتکاب تخلفاتی با ماهیت فرقه‌ای متهم شده‌اند.

در سال‌های اخیر نیز در عراق درخواست‌هایی برای بازسازماندهی این نهاد، تقویت ادغام آن در ساختارهای دولتی، یکپارچه‌سازی ساختار اداری و نظامی آن و محدود کردن حمل سلاح به دولت مطرح شده است.

ترکیب «حشد شعبی» چیست؟

حشد شعبی شامل ده‌ها گروه و تشکیلات مسلح است که از نظر گرایش‌های سیاسی و عقیدتی، اندازه، میزان نفوذ، گستره فعالیت و روابط سیاسی و منطقه‌ای با یکدیگر تفاوت دارند.

در حشد شعبی، یا در ساختارهای مرتبط با آن با درجات مختلف، گروه‌های شیعه، تشکیلات عشایری سنی و هم‌چنین واحدهایی با هویت ترکمانی، مسیحی، ایزدی و شبکی حضور دارند؛ هرچند نوع ارتباط اداری و نظامی هر یک از این تشکیلات متفاوت است. حشد شعبی یک سازمان واحد و همگن محسوب نمی‌شود، بلکه چتری است که مجموعه‌ای از گروه‌های مختلف را در بر می‌گیرد؛ گروه‌هایی که از لحاظ ساختار، رهبری، مرجعیت‌ها و منابع نفوذ با یکدیگر تفاوت دارند.

گروه‌های اصلی شیعه درون حشد شعبی نیز خود به جریان‌های مختلف تقسیم می‌شوند. برخی از آن‌ها روابط نزدیکی با ایران دارند، برخی دیگر به مرجعیت نجف نزدیک‌اند و بعضی از تشکیلات نیز به نیروهای سیاسی با اجتماعی محلی عراق وابسته هستند. ریاست حشد شعبی را فالح الفیاض بر عهده دارد و عبدالعزیز المحمداوی معروف به «ابوفدک» رئیس ستاد این نهاد است. او پس از کشته شدن ابومهدی المهندس، معاون پیشین رییس حشد شعبی، این سمت را بر عهده گرفت. ابومهدی المهندس در ژانویه ۲۰۲۰ در حمله‌ای هوایی آمریکا در نزدیکی فرودگاه بغداد، همراه با قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس ایران، کشته شد.

در ۲۷ مه ۲۰۲۶، مقتدی صدر، رهبر جریان ملی شیعی، اعلام کرد که سرایا السلام که بازوی مسلح جریان او به شمار می‌رفت، از چارچوب‌های سیاسی و حزبی جدا شده و تحت فرمان دولت و فرمانده کل نیروهای مسلح قرار می‌گیرد.

اجرای عملی این تصمیم از ۴ ژوئن در شهر سامرا آغاز شد. این روند شامل جداسازی سرایا السلام از جریان صدر، اتصال مجدد آن به فرماندهی کل نیروهای مسلح و ساماندهی وضعیت نیروها، مقرها و سلاح‌های آن بود.

در ۲ ژوئیه، حشد شعبی اعلام کرد مسئولیت تامین امنیت شهر سامرا از تیپ ۳۱۵ وابسته به سرایا السلام به تیپ ۳۶ حشد شعبی واگذار شده است.

در روزهای پس از اعلام مقتدی صدر، دو گروه عصاب اهل حق و کتائب امام علی نیز از آغاز اقدامات مشابهی خبر دادند.

این اقدامات شامل آغاز روند قطع ارتباط تشکیلاتشان با حشد شعبی، سرشماری نیروها، سلاح‌ها و تجهیزات و آماده‌سازی برای بازسازماندهی و محدود کردن سلاح به دولت بود.

با این حال، این اعلامیه‌ها تنها آغاز اقدامات اداری و سازمانی به شمار می‌رفت و به معنای تکمیل جدایی این دو گروه یا ادغام کامل آن‌ها در نهادهای دولتی نبود.

صباح نعمان، سخنگوی فرمانده کل نیروهای مسلح عراق، گفت: «قطع ارتباط شامل ایجاد چارچوب‌های اداری برای بازسازی ساختار این تشکیلات و ادغام آن‌ها در دستگاه‌های امنیتی رسمی، تضمین حقوق رزمندگان و ساماندهی وضعیت حقوقی و شغلی آن‌ها است.»

در ۱۸ ژوئن ۲۰۲۶، فالح فیاض، رییس حشد شعبی، علی عبدالله عقیلی، مشاور اداره کل عملیات، را مأمور نظارت بر روند جداسازی و بازسازماندهی تیپ‌های ۳۱۳، ۳۱۴ و ۳۱۵ وابسته به سرایا السلام در منطقه عملیاتی سامرا کرد.

ماهیت وظایف حشد شعبی از زمان اعلام شکست نظامی داعش در اواخر سال ۲۰۱۷ تغییر کرده است. این نیرو دیگر مانند سال‌های جنگ با داعش در نبردهای گسترده شرکت نمی‌کند. اکنون بخش عمده‌ای از فعالیت‌های آن بر تعقیب هسته‌های باقی‌مانده داعش، تامین امنیت برخی مناطق مرزی و مشارکت در عملیات امنیتی در کنار نیروهای عراقی متمرکز است.

علاوه بر این، حشد شعبی مسئولیت حفاظت از برخی مکان‌های مذهبی و راهبردی را نیز برعهده دارد. با وجود تضعیف داعش، هسته‌های وابسته به این گروه همچنان در برخی مناطق، به ویژه در استان‌های دیالی، کرکوک، صلاح الدین و انبار فعالیت دارند؛ هرچند توانایی آن‌ها نسبت به سال‌های گذشته کاهش یافته است.

همچنین واحدهای حشد در عملیات پاکسازی مناطق بیابانی و کوهستانی، حفاظت از مسیرهای تدارکاتی و تامین امنیت مرزها در کنار ارتش، پلیس و دستگاه مبارزه با تروریسم عراق مشارکت می‌کنند.

رابطه با جمهوری اسلامی ایران

چندین گروه عضو حشد شعبی در دوران جنگ با داعش از حمایت ایران برخوردار بودند. این حمایت شامل آموزش نظامی، تسلیحات، تجربه‌های نظامی و مشاوره‌های میدانی می‌شد.

برخی از گروه‌های حشد شعبی روابط سیاسی و نظامی نزدیکی با ایران و سپاه پاسداران دارند، در حالی که برخی دیگر استقلال بیشتری داشته یا به مرجعیت نجف و نیروهای سیاسی و محلی عراق وابسته‌اند.

همچنین نوع رابطه با ایران در میان گروه‌های مختلف حشد یکسان نیست. همه این گروه‌ها در یک سطح به تهران وابسته نیستند و مواضع سیاسی و نظامی مشابهی ندارند.

سازمان بدر، کتائب حزب‌الله، عصائب اهل حق و جنبش نجبا از جمله برجسته‌ترین گروه‌هایی هستند که روابط نزدیکی با ایران دارند.

در مقابل، گروه‌هایی که به مرجعیت نجف وابسته‌اند، معمولاً نزدیک‌تر به نهادهای رسمی دولت عراق دانسته می‌شوند و وابستگی کم‌تری به تهران دارند.

دولت عراق تأکید می‌کند که حشد شعبی به عنوان یک نهاد نظامی رسمی، تحت فرماندهی کل نیروهای مسلح قرار دارد و تصمیم‌گیری درباره جنگ، صلح و استفاده از نیرو صرفاً در اختیار دولت است.

اما منتقدان می‌گویند میزان کنترل واقعی دولت بر گروه‌های مختلف حشد یکسان نیست و برخی از این گروه‌ها همچنان ساختارهای فرماندهی، تشکیلات سیاسی، منابع مالی و روابط خارجی خود را حفظ کرده‌اند؛ عواملی که به آن‌ها تا حدی زیاد استقلال می‌بخشد.

اتهام‌های مربوط به نقض حقوق بشر

در جریان عملیات نظامی علیه داعش و همچنین پس از آن، برخی از گروه‌های حشد شعبی با اتهام‌هایی درباره نقض حقوق بشر روبه‌رو شدند.

بر اساس گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشری، این اتهام‌ها شامل قتل‌های خارج از چارچوب قانونی، بازداشت‌های خودسرانه، ناپدیدسازی اجباری، شکنجه، کوچ اجباری، غارت یا تخریب اموال غیرنظامیان بوده است.

برخی از این اتهام‌ها به عملیات انجام‌شده در مناطق عمدتاً سنی‌نشین مربوط می‌شود که از کنترل داعش خارج شده بودند. سازمان‌های حقوق بشری مواردی از اقدامات تلافی‌جویانه، تخریب خانه‌ها و جلوگیری از بازگشت برخی ساکنان به مناطق مسکونی خود را مستند کرده‌اند.

همچنین برخی از گروه‌های حشد به نگهداری افراد در مراکز بازداشت غیررسمی یا ناپدید شدن مردان و جوانان پس از بازداشت در ایست‌های بازرسی یا عملیات نظامی متهم شده‌اند.

رهبران حشد شعبی انجام تخلفات سازمان‌یافته را رد می‌کنند و می‌گویند تخلف‌های احتمالی برخی افراد نماینده کل حشد یا همه گروه‌های آن نیست و عاملان چنین اقداماتی باید تحت پیگرد قانونی قرار گیرند.

دولت عراق نیز اعلام کرده است که درباره تخلف‌هایی که به افراد یا گروه‌های مسلح نسبت داده می‌شود تحقیق می‌کند. با این حال، سازمان‌های حقوق بشری از ضعف روند پاسخگویی و کمبود اطلاعات درباره نتایج این تحقیقات و سرنوشت افراد مفقود شده انتقاد کرده‌اند.

حشد شعبی نقش محوری در شکستن محاصره شهر آمرلی ایفا کرد؛ شهری که داعش در سال ۲۰۱۴ آن را محاصره کرده بود. این نیرو هم‌چنین در بازپس‌گیری منطقه جرف الصخر در جنوب بغداد مشارکت داشت؛ منطقه‌ای که بعدها نام آن به جرف النصر تغییر یافت.

گروه‌های مختلف حشد شعبی، با درجات متفاوتی از مشارکت، در عملیات تامین امنیت سامرا، بغداد، کربلا و مناطق اطراف آن‌ها و همچنین در نبردهای استان‌های دیالی، صلاح الدین و انبار حضور داشتند. حشد شعبی در عملیات آزادسازی شهر تکریت نیز در کنار ارتش، پلیس و نیروهای ویژه عراق شرکت کرد و در نهایت نیروهای عراقی در سال ۲۰۱۵ کنترل شهر را به دست گرفتند. برخی از واحدهای این نیرو هم‌چنین در نبردهای رمادی و فلوجه حضور داشتند و در محاصره شهرها، قطع مسیرهای تدارکاتی داعش و تامین امنیت مناطق پیرامونی آن‌ها مشارکت کردند. حشد شعبی هم‌چنین در نبرد موصل نقش داشت؛ به ویژه در عملیاتی‌هایی که در غرب این شهر انجام شد. در این عملیات‌ها، واحدهای حشد شعبی مأموریت داشتند مسیرهای ارتباطی و تدارکاتی داعش به سمت مرز سوریه را قطع کنند و کنترل چندین شهرک و منطقه بیابانی میان موصل و مرز سوریه را در دست بگیرند. با پایان یافتن نبردهای گسترده علیه داعش در سال ۲۰۱۷، اولویت‌های عملیاتی حشد شعبی نیز تغییر کرد. مشارکت این نیرو در نبردهای بزرگ کاهش یافت و بخش عمده فعالیت آن بر حفظ امنیت داخلی، مقابله با هسته‌های باقی‌مانده داعش، حفاظت از مرزها، تامین امنیت مناطق و تاسیسات راهبردی متمرکز شد. در عین حال، بحث‌های سیاسی درباره نقش و آینده حشد شعبی در ساختار امنیتی عراق هم‌چنان ادامه دارد. یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد بحث، میزان موفقیت دولت عراق در یکپارچه‌سازی فرماندهی این نیرو، اعمال قوانین نظامی بر تمام گروه‌های وابسته به آن و محدود کردن انحصاری سلاح به نهادهای رسمی دولتی است. در عین حال، بحث سیاسی درباره نقش و آینده حشد شعبی در ساختار امنیتی عراق هم‌چنان ادامه دارد و پرسش‌هایی درباره میزان موفقیت دولت در یکپارچه‌سازی فرماندهی آن، اعمال قوانین نظامی بر همه گروه‌های وابسته و محدود کردن سلاح به نهادهای رسمی دولتی مطرح است.

آینده سیاسی عراق فردای پس از خروج نیروهای آمریکایی

ایران و نیروی قدس سپاه طی دو دهه گذشته از طریق روابط سیاسی، اقتصادی و شبکه‌ای از گروه‌های مسلح، نفوذ گسترده‌ای در عراق ایجاد کرده است. خروج نیروهای آمریکا از عراق میدان برای نفوذ ایران و فعالیت شبه نظامیان وابسته به ایران را افزایش خواهد داد. این گروه‌ها مورد حمایت ایران خروج آمریکا از عراق را یک «پیروزی» توصیف کرده‌اند. خروج آمریکا یک حضور نظامی طولانی و پرهزینه را پایان می‌دهد، اما پاسخ یک پرسش هنوز روشن نیست: آیا این خروج به تقویت حاکمیت دولت عراق منجر خواهد شد، یا خلاء ایجادشده زمینه را برای افزایش قدرت گروه‌های مسلح، نفوذ بیش‌تر ایران و احیای تهدید داعش فراهم خواهد کرد؟ پاسخ به این پرسش احتمالاً مهم‌ترین آزمون دولت جدید عراق خواهد بود. مسعود بارزانی، از رهبران کرد اقلیم کردستان، می‌گوید مطمئن نیست که نیروهای امنیتی عراق قادر باشند پس از خروج نیروهای آمریکایی وضعیت عراق را در کنترل کنند. برای علی زیدی، نخست‌وزیر عراق، چالش اصلی ایجاد توازن است: حفظ روابط با واشنگتن و تهران، جلوگیری از تبدیل عراق به میدان نفوذ ایران، کنترل گروه‌های مسلح و در عین حال پرهیز از رویارویی داخلی با آن‌ها.

نتیجه‌گیری

واشنگتن و بغداد در سال ۲۰۲۴ بر سر یک روند مرحله‌ای برای پایان مأموریت ائتلاف بین‌المللی توافق کرده بودند. بیش‌تر نیروهای آمریکایی پیش‌تر پایگاه‌های خود در مناطق تحت کنترل دولت مرکزی از جمله پایگاه عین‌الأسد را ترک کرده بودند. نیروهای باقی‌مانده آن‌ها عمدتاً در اقلیم کردستان مستقر شده بودند. اکنون با خروج آن‌ها از اقلیم، عملیات «عزم راسخ» ائتلاف رسماً در عراق پایان یافته است. آمریکایی‌گویی خروج نیروهایش پایان همکاری با عراق نیست؛ بلکه همکاری محدود در زمینه آموزش و تبادل اطلاعات با نیروهای عراقی ادامه خواهد یافت. علی زیدی، نخست‌وزیر عراق، این رویداد را آغاز مرحله‌ای تازه برای کشور معرفی کرد و خروج نیروهای آمریکایی را روز «حاکمیت ملی» تعطیل اعلام کرد. دولت چهار روز تعطیل عمومی اعلام کرد. نیروهای آمریکایی در سال ۲۰۰۳ و به هدف سرنگونی صدام حسین به عراق حمله کردند. آمریکا پس از سرنگونی دولت صدام حسین، دولتی به رهبری شیعیان را روی کار آورد و تا سال ۲۰۱۱ که از این کشور خارج شد، سال‌ها با شورشیان جنگید. آمریکایی‌ها اما در کم‌تر از سه سال پس از ترک عراق، دوباره برگشتند و در جنگی بزرگ بین سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷ به نیروهای عراقی برای شکست داعش، کمک کردند. شمار تلفات نیروهای آمریکایی در جنگ عراق، دستکم دو برابر تلفات آن‌ها در جنگ افغانستان است؛ جنگی که با خروج ناگهانی از این کشور در سال ۲۰۲۱، سبب بازگشت طالبان به قدرت شد. عراق در سال‌های پسین، همواره میدان جنگ نیابتی میان ایران و ایالات متحده بوده است. آمریکا در سال ۲۰۲۰ با انجام حمله‌ای در فرودگاه بغداد، قاسم سلیمانی، یکی از فرماندهان ارشد ایران را کشت. در سوی دیگر، ایران و شبه‌نظامیان متحد ایران نیز بارها به پایگاه‌های آمریکا در عراق حمله کردند. در اوج جنگ عراق در سال ۲۰۰۷، بیش از ۱۷۰ هزار نیروی آمریکایی در این کشور مستقر بودند. اما بر اساس آمار فرماندهی مرکزی آمریکا، شمار این نیروها تا دسامبر ۲۰۲۳ و پیش از دستیابی به توافق خروج، به حدود ۲۴۰۰ نفر کاهش یافته بود.

نیروهای آمریکایی در سال ۲۰۱۱ و در دوران ریاست جمهوری باراک اوباما عراق را ترک کردند، اما سه سال بعد و به درخواست بغداد، پس از آن که داعش بخش‌های وسیعی از کشور را تصرف کرد، دوباره به عراق بازگشتند. از آن زمان، نقش این نیروها از مشارکت در عملیات رزمی به آموزش، مشاوره و همکاری اطلاعاتی تغییر یافته است. آیا دولت عراق می‌تواند بدون حضور نظامی آمریکا هم با تهدید داعش مقابله کند و هم انحصار سلاح از شبه‌نظامیان طرفدار جمهوری اسلامی ایران را در اختیار حکومت قرار دهد؟

پنج‌شنبه نهم مهر ۱۴۰۵ - یکم اکتبر ۲۰۲۶